

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Etelä-Karjalan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035.

Luonnon monimuotoisuuden säilyminen on erityisen tärkeää sen luonnon itseisarvon vuoksi, mutta samalla se on ihmiskunnan elinehto. Luontokadon pysäyttämiseksi ei ole aiempien strategioiden ja toimenpideohjelmien avulla onnistuttu ja nyt olemme tilanteessa, jossa 2 667 lajia (11,9 % arvioituista) arvioitiin uhanalaisiksi ja lajien uhanalaisuusindeksillä mitattuna heikkeneminen on nopeutunut. Lisäksi lähes puolet luontotyypeistä arvioitiin uhanalaisiksi koko maassa.

Strategian lähtökohdissa onkin tunnistettu lajiston ja luontotyyppien heikkenevä uhanalaisuuskehitys sekä lajikadon ja ilmastonmuutoksen yhteys, mikä on kannatettavaa. Lähtökohdaksi on myös koottu raamit kansallisista ja kansainvälisistä monimuotoisuutta koskevista velvoitteista ja tavoitteista, joihin Suomi on sitoutunut. Lisäksi edellisen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategian (v.2012 – 2020) tulosten ja vaikuttavuuden läpikäynti on antanut hyvät suuntaviivat uuden strategian laatimiselle.

Strategian lähtökohta on, että Suomessa toteutetaan sosiaalisesti ja taloudellisesti oikeudenmukainen, koko yhteiskunnan läpäisevä kestävyysmurros. Etelä-Karjalan liitto yhtyy näkemykseen siitä, että strategian onnistunut toteuttaminen vaatii vahvaa kokemusta sen oikeudenmukaisuudesta, reiludesta ja siten hyväksyttävyydestä. Riittävän nopeiden ja vaikuttavien toimenpiteiden edistäminen vaatii, että toimenpiteillä on mahdollisimman laaja hyväksyntä. Samalla riittävän laajan hyväksynnän saavuttaminen voi riskeerata riittävän nopean toteutuksen. Tähän vastataan strategiassa esittämällä toimeenpanon vastuun riittävää jakamista ja toimijoiden aktiivista osallistumisesta toimeenpanoon. Myös epäoikeudenmukaisuuksien hyvittäminen mahdollisuuksien mukaan on tarpeen, mutta realiteettina todetaan, ettei kaikkia epäoikeudenmukaisuuksia voida täysimääräisinä hyvittää. Etelä-Karjalan liitto pitää erittäin tärkeänä, että toimeenpanovaiheessa oikeudenmukaisuuden ja osallistumisen teemoihin varataan riittävät resurssit ja toimenpiteet myös alue- ja kuntatasolla. Lisäksi alueiden ja kuntien osaamisen ja paikallistuntemuksen hyödyntäminen toimeenpanovaiheessa on tärkeää.

3.1 ja 3.2 Päätaavoite ja tarkemmat tavoitteet

Päätaavoite ”vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus elpyy” on erittäin kunnianhimoinen, mutta näin vakavan, globaalin ongelman edessä sen tulee ollakin. Tavoitteenasetannan yhteydessä tunnustetaan realiteetit eli että luontokato kokonaisuutena jatkaa strategian alkupuolella etenemistään, huolimatta tehdyistä toimenpiteistä ja yksittäisten lajien ja ekosysteemien elpymisestä. Luonnon prosessit ja vaste tehtyihin toimenpiteisiin näkyvät monesti pitkän ajan kuluessa ja luonnon monimuotoisuuskehityksessä katse on oltava jo vuoden 2030 jälkeisessä ajassa, jotta nähdään kääntyminen elpymisuralle.

Tarkemmissa tavoitteissa on nostettu lajien ja luontotyyppien uhanalaisuuskehityksen pysäyttäminen on nostettu esille, mutta elinympäristöjen pirstoutumista ei ole mainittu. Etelä-Karjalan liitto ehdottaa tavoitteen kirjaamista näkyväksi, vaikka se sisältyisikin yhtenä elementtinä tavoitteeseen uhanalaisuuskehityksen pysäyttämisestä. Suojelualueiden ja monimuotoisuuden ydinalueiden pirstoutumisen ehkäisy ja kytkeytyvyyden parantaminen on kuitenkin lajikadon jarruttamisen ja ilmastomuutokseen sopeutumisen kannalta merkittävä asia.

Maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen mahdollisuudet luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa on hyvä huomioida selkeämmin tavoitteiden asetannassa. Maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa tulee lähtökohtaisesti ottaa huomioon luonnon monimuotoisuus ja elinympäristöjen säilyttäminen sekä arvioida maankäytön muutosten vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. Myös luonnon pirstoutumisen välttämisen tulisi olla yksi kaavoituksen lähtökohdista.

Kaavoituksen keinoin voidaan vaikuttaa luonnon tilaan esimerkiksi ehkäisemällä pirstoutumista tai lisäämällä viheryhteyksiä hillitsemällä ja ohjaamalla maankäytön muutoksia, kuten rakentamista. Maakuntaohjelmien toimeenpanossa sekä rahoitusten kohdentamisessa voidaan edistää strategian toimeenpanoa.

Strategian päätaavoitteeseen pääsemiseksi tavoitteisiin on kirjattu kattavasti luontoon kohdistuvien paineiden vähentäminen sekä luontokadon juurisyihin vaikuttaminen, mitä Etelä-Karjalan liitto pitää erittäin myönteisenä.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Luonnon tilan tavoitteisiin on koottu kannatettavia tavoitteita. Suomessa on paljon aluekohtaisia eroja alueiden käytössä ja elinkeinorakenteessa. Etelä-Karjalan liitto näkee, että yksi tärkeimmistä luonnon tilan paranemista edistävästä tavoitteista onkin talouskäytössä olevien suojelemattomien elinympäristöjen luonnonhoidon toteuttaminen siten, että niiden lajistolle tärkeät keskeiset rakennepiirteet vahvistuvat selkeästi. Strategian hyväksyttävyyden, toteutettavuuden ja vaikuttavuuden kasvavat, kun tavoitteita ja toimenpiteitä asetetaan erilaisille elinympäristöille.

Tavoitteissa tuodaan esille ekosysteemi- ja valuma-alueiden suunnittelua ja tarkastelua, mitä Etelä-Karjalan liitto pitää kannatettavana. Tavoite on yhtenevä myös Helmi-ohjelman sisältöjen kanssa. Valuma-aluekohtaiset kunnostustoimenpiteet ovat lopputuloksen kannalta yksittäisiä toimenpiteitä tehokkaampia ja pysyvämpiä.

Maatalousympäristön monimuotoisuuspiirteiden säilyttäminen yhdistyy laajempaan kysymykseen maatalouden kannattavuudesta elinkeinona. Jotta ruoantuotanto ja sen myötä laidunnus jatkuu suomalaisissa maatalousympäristöissä, on maatalouden oltava kannattava elinkeino sitä harjoittaville viljelijöille. Myös luomuviljelyn on oltava viljelijälle vähintäänkin tavanomaisen viljelyn kannattavuuden tasolla, jotta se olisi houkuttava vaihtoehto. Tämä haastaa tukijärjestelmää ja tulisi vahvasti huomioida muiden maatalouden monimuotoisuus- ja ilmastotoimenpiteiden ohessa uusia ohjelmakausia valmisteltaessa.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Täyttääkseen EU:n tasolla sovitut suojeluelvoitteet, tulee Suomen suojelupinta-alan kasvaa 30 prosenttiin Suomen maa-alueiden ja sisävesien sekä merialueiden pinta-alasta vuoteen 2030 mennessä. Tiukasti suojeltuja maa- ja merialueita tulee olla 10 prosenttia. Tällä hetkellä Suomen maa- ja sisävesien pinta-alasta on suojeltu noin 13 prosenttia ja merialueista noin 12 prosenttia.

Tavoitteisiin pääseminen edellyttää alueiden välillä hyvää vuoropuhelua, alueiden kuulemista, priorisointia ja yhteistyötä. Suojeltavien alueiden laadulla ja sijainnilla on merkitystä kokonaisuuden kannalta. Etelä-Karjalan liitto näkee, että maakuntakohtaisten vastuulajien ja -luontotyyppien löytäminen ja niiden priorisointi kunkin maakunnan suojelualueiden kohdentamisessa olisi hyvä lähtökohta. On hyvä, ettei ole kategorisesti asetettu kaikille maakunnille 10 prosentin suojelutavoitetta. Suojelun tulee tapahtua mahdollisimman paljon vapaaehtoisin keinoin ja mikäli suojelutoimista aiheutuu maanomistajille kohtuuttomia menetyksiä, tulee ne korvata. Vaikka maakuntakohtaisia tavoitteita ei ole asetettu, tulisi suojelun painottua Etelä-Suomeen, koska tällä hetkellä suojelun taso on alhainen, mutta uhanalaisen lajiston ja luontotyyppien määrä Pohjois-Suomea runsaampi. Myös pirstoutumisen ehkäisyyn olisi suotavaa vaikuttaa suojelualueiden kohdentamiseen.

Suojelu- ja ennallistamistoimissa on lisäksi huomioitava maakuntien erityispiirteet eri näkökulmista. Esimerkiksi Etelä-Karjalan aluetalous nojaa vahvasti metsäbiotalouteen. Noin kolmannes Etelä-Karjalan arvonlisästä tulee metsäbiotaloudesta. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on asettanut kotimaisen puuraaka-aineen kysynnälle kasvupaineita, kun Venäjältä puuntuonti on päättynyt. Jos samaan aikaan luodaan merkittäviä lisärajoituksia kotimaassa metsien hyödyntämiselle, niiden kokonaisvaikutukset voivat haastaa aluetaloutemme ja siten hyvinvoinnin perustaa. Etelä-Karjalan liitto korostaa, että strategian toimeenpanossa on huomioitava aina kokonaiskestävyyden näkökulma ja toimenpiteet oltava ekologisen kestävyyden lisäksi myös taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäviä.

EU:n ennallistamisasetus tulee ottaa strategiassa ja toimenpideohjelmassa huomioon. Ennallistamista on tärkeää kohdentaa metsien ja soiden lisäksi esimerkiksi saastuneille maa-alueille ja kaivosalueille. Ennallistamistavoitteissa on hyvä tunnistaa pienpetopyynnin ja vieraslajien poistamisen merkitys ja resursointi.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Jotta erinomainen tavoite T15 ”Luontoa koskevaan kansalliseen, alueelliseen ja paikalliseen päätöksentekoon, suunnitteluun ja toimeenpanoon osallistuu laaja joukko yhteiskunnan eri toimijoita. Suomalaiset kokevat vaikuttavat luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja

elvyttämisen toimet oikeudenmukaisiksi." alatavoitteineen toteutuu, on turvattava sekä monimuotoisuustyön että tiedontuottamisen resurssit. Lisäksi ajantasaisen tiedon tulee olla helposti saatavissa eri tason organisaatioissa esimerkiksi päätöksenteon tueksi.

Strategiassa todetaan, että "Luonto-osaamista tulee vahvistaa tiiviinä osana muuta kestävyysosaamista kaikilla kasvatuksen ja koulutuksen asteilla. Opetussisällöissä tärkeää on edistää kokonaisvaltaista ymmärrystä toisiinsa kytkeytyneistä ympäristöhaasteista ja niiden toisiaan tukevista ratkaisuista." Luonto-osaamisen vahvistaminen on kannatettavaa. Kaikenikäisten ihmisten, mutta erityisesti lasten ympäristökasvatus on yksi tärkeimpiä keinoja empaattisen luontosuhteen rakentamiseen ja luonnonlukutaidon kehittämiseen. Jo päiväkotikäisille lapsille sovellettava ulkona oppiminen on kustannustehokas ja helposti toteutettava sekä monistettava keino monimuotoisuus- ja luontokasvatuksen toteuttamiseksi kouluissa. Ulkona oppiminen myös altistaa lapset luonnon tuottamille terveysvaikutuksille. Ikätason mukaiset sisällöt muussa opetuksessa täydentävät ulkona toteutettavaa käytännönläheistä ja vahvasti oppijan omiin havaintoihin perustuvaa oppimista.

Etelä-Karjalan liitto kannattaa lämpimästi strategiassa esitettyä päättäjien, maanomistajien ja lukuisien muiden toimijoiden koulutusta ja neuvontaa monimuotoisuuden alalla. Myös luonnon terveysvaikutuksia koskevan tiedon lisääminen ja integrointi esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan päätöksentekoon on vahvasti kannatettava asia. Samalla terveysvaikutuksia on ulotettava mahdollisimman laajalti eri kansalaisryhmille koulunkäynnin, työn tai vapaa-ajan puitteissa. Esimerkiksi suomalainen neuvolajärjestelmä tavoittaa lähes kaikki lapsiperheet ja on yksi potentiaalinen väylä monimuotoisen luonnon terveysvaikutusten esille tuomisessa ja luontokontaktien lisäämisessä neuvonnan keinoin.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

-

3.7 Suomi maailmalla

-

Muita huomioita luonnoksesta

Strategia tulisi vaikuttamaan monen yrityksen ja muun toimijan elinkeinotoimintaan ja voi aiheuttaa ristiriitoja liittyen työ- ja elinkeinovapauteen. Näihin mahdollisuuksiin strategia ei ota kantaa, vaan ne jäävät toimenpideohjelmien varaan. Toki positiiviset vaikutuksetkin elinkeinoelämään on tunnustettava, mutta kokonaisvaikutuksia pitäisi arvioida tarkemmin.

Blomqvist Laura
Etelä-Karjalan liitto